

SAKSARBEIDAR
Lars Erik Eibak Bru

VÅR REF.
26/01402-8

DYKKAR REF.

VÅR DATO
06.10.2026

DYKKAR DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Adresseinformasjon fylles inn ved ekspedering. Se mottakerliste nedenfor.

Yndestad gnr/bnr 10/3, Askvoll kommune - Kulturminne-ID 275024-0 – Avslag på søknad om dispensasjon kml § 8, 1. ledd – Avgjerd i klagesak

Vi viser til Vestland fylkeskommune sitt brev av 12. mai d.å. med oversending av klage frå Rune Hovden av 3. mai d.å. Fylkeskommunen har vedlagt grunngjeving over sitt vedtak av 27. mars d.å. med avslag på søknad om å fjerne eit automatisk freda kulturminne - ID 275024-0 – førhistorisk steinsett gravminne – primært for nydyrking. Vi viser og til andre dokument i saka.

Riksantikvaren seier seg lei for lang sakshandsaming.

Vedtak

Klagen gis ikkje medhald. Vestland fylkeskommune sitt vedtak av 27. mars d.å. står ved lag.

Bakgrunn

Rune Hovden søkte 6. mars d.å. om å få fjerne ein registrert automatisk freda kulturminnelokalitet ID 275024-0 – førhistorisk steinsett gravminne – frå garden Yndestad i Askvoll kommune. Søker viser til at lokaliteten gjer det umogeleg å få gjennomført nydyrking, og at plasseringa i praksis bandlegg eit vesentleg større område enn sjølve gravminnet. Søker viser vidare til at lokaliteten på folkemunne og gjennom lokal tradisjon har vore omtalt som eit gammalt utefjøs/sommarfjøs knytt til tidlegare landbruksdrift på garden, samt at eit naust som ligg i nærleiken i si tid skal ha blitt oppført av dei beste steinane frå denne bygnaden. Området er relativt flatt og godt eigna til landbruksproduksjon, og det er investert betydelege midlar i garden, både i moderne

driftsbygningar og effektivt maskinelt utstyr. På grunn av gravminnet sin plassering midt i bøen er det ikkje mogeleg å oppnå tilfredsstillande dyrking utan å fjerne lokaliteten.

I si faglege fråsegn av 21. mars d.å., sluttar Universitetsmuseet i Bergen seg til Vestland fylkeskommune si tolking av lokaliteten som ein rest etter eit førhistorisk gravminne. Etter lokalisering og utsjånad å dømme kan lokaliteten være del av eit gravanlegg frå romartid. Foto viser ein runda steinkant som indikerer ein typisk kantsteinskjede for kystnære steinsette graver frå jernalderen. Museet tilrår fylkeskommunen å ikkje gi dispensasjon for fjerning av lokaliteten.

I sitt vedtak av 27. mars d.å. legg Vestland fylkeskommune til grunn at lokaliteten er eit automatisk freda førhistorisk gravminne, og ikkje eit nyare driftsrelatert anlegg. Dette ut frå strukturen si lokalisering, form og oppbygging. Fylkeskommunen vurderer at lokaliteten med sikringssone utgjør eit relativt lite areal vurdert opp mot det samla jordbruksarealet på eigedomen. Gravminnet representerer difor ein avgrensa reduksjon i driftsgrunnlaget. Jordbruket har generelt stor betydning for både samfunnsberedskap og verdiskaping, men i den aktuelle saka meiner fylkeskommunen likevel at den samfunnsmessige nytta av tiltaket – primært nydyrking – ikkje er stor nok til å forsvare fjerning av eit automatisk freda kulturminne frå førhistorisk tid. Slike kulturminne har høg nasjonal verneverdi og representerer viktige og uerstattelige spor etter tidleg busetnad og samfunnsstruktur. Fjerning av kulturminnet vil føre til eit irreversibelt tap av kulturhistorisk informasjon.

Nærare om klagen

Klager viser til at kulturminnet øydelegg arrondering og dyrkingsmogelegheiter for eit mykje større område enn utstrekninga av kulturminnet i seg sjølv. Dei driftsmessige fordelane for landbruket ved å fjerne kulturminnet må vurderast som større enn fortsett bevaring av eit gravminne som ikkje er intakt. Klager peiker på at museet opnar for å fjerne kulturminnet, på vilkår om ei arkeologisk gransking. Ved å fjerne det automatisk freda gravminnet, sikrast ei berekraftig, rasjonell og framtidsretta landbruksdrift på eigedomen.

Klager peiker vidare på at det er strid mellom lokale kjelder og kulturmiljøforvaltinga når det gjeld om lokaliteten faktisk er ein rest etter eit gravanlegg frå romersk jernalder, eller rester av eit nyare utefjøs/sommarfjøs knytt til tidlegare landbruksdrift på garden. Ved ei arkeologisk gransking vil den kulturhistoriske informasjonen som eventuelt ligg i lokaliteten, bli sikra.

Fylkeskommunen sin vurdering

I sitt oversendingsbrev av 12. mai d.å. fastheld fylkeskommunen at lokaliteten ut frå lokalisering, form, snitt og oppbygging er eit automatisk freda førhistorisk gravminne.

Fylkeskommunen viser til at kulturmiljøforvaltinga gjennomgåande har ein streng praksis når det gjeld tiltak som råkar synlege førhistoriske gravminne. Dette omsynet veg tungt i vurderinga. Fjerning av kulturminnet vil føre til eit irreversibelt tap av kulturhistorisk informasjon.

Fylkeskommunen peiker på at det aktuelle gravminnet er eit av tre registrerte automatisk freda gravminne på Yndestad. Saman er desse gravminna viktige kjelder til kunnskap om dei førhistoriske menneska sitt livssyn, sosiale strukturar og gravskikkar. Regionen Staveneset og Stongfjorden har fleire automatisk freda kulturminne av nasjonal interesse, mellom anna gravrøyser og helleristingar på Staveneset, men desse er frå bronsealder og soleis frå ei anna tid enn gravminna frå jernalder på Yndestad. Gravminna på Yndestad utgjer sentrale komponentar i det nasjonalt viktige kulturmiljøet i området.

Fylkeskommunen er ikkje usamd i at fjerning av det automatisk freda gravminnet isolert sett er fornuftig ut frå eit landbruksperspektiv, ettersom det kan bidra til ein meir samanhengande og rasjonell drift av eigedomen. Sjølv om landbruk har stor betydning for både samfunnsberedskap og verdiskaping, vurderer fylkeskommunen likevel at den samfunnsmessige nytta av primært planlagt nydyrking ikkje er stor nok til å forsvare fjerning av eit synleg gravminne frå romersk jernalder. Slike kulturminne er uerstattelege spor etter tidlege busetnader og samfunnsstrukturar og har høg nasjonal verneverdi. Fylkeskommunen fastheld at det aktuelle gravminnet med sikringssone berre bandlegg ein avgrensa del av eigedomens samla driftsgrunnlag.

Riksantikvaren sin vurdering

Alle kulturminne eldre enn 1537 er automatisk freda etter kulturminnelova. Grunnen er at dei i kraft av sin alder og informasjonsverdi utgjer dei viktigaste kjeldene til kunnskap om vår tidlegaste historie. Hovudregelen er at ingen må sette i gang tiltak som er egna til å skade, øydelegge mv. eller utilbørleg skjemme automatisk freda kulturminne. Dersom nokon likevel ønsker å realisere tiltak som har slik verknad på automatisk freda kulturminne, kan dei søke om dispensasjon.

Riksantikvaren legg til grunn at Vestland fylkeskommune og Universitetsmuseet i Bergen har rett i sin vurdering av den aktuelle lokaliteten på Yndestad som eit gravminne frå romersk jernalder, og ikkje som nyare rester av eit utefjøs/sommarfjøs knytt til tidlegare landbruksdrift.

Riksantikvaren sluttar seg til fylkeskommunen sine vurderingar i saka. Det er rett at kulturmiljøforvaltinga gjennomgåande har ein restriktiv/streng praksis når det gjeld å gje løyve for tiltak som skader eller utilbørleg skjemmer synlege førhistoriske gravminne. Fjerning av det aktuelle automatisk freda gravminnet vil føre med seg eit

irreversibelt tap av viktig kulturhistorisk informasjon. Det er også viktig å sjå dei tre registrerte gravminna på Yndestad i samanheng.

Universitetsmuseet i Bergen tilrår i si faglege fråsegn til fylkeskommunen å *ikkje* gje dispensasjon for fjerning av lokaliteten. Museet uttalar at dersom fylkeskommunen likevel vel å gje løyve for fjerning av kulturminnet, vil museet krevje gjennomført ei arkeologisk gransking av lokaliteten. Riksantikvaren vil påpeike verdien av at nasjonalt viktige arkeologiske kulturminne/kulturmiljø *ikkje* granskast med dagens arkeologiske metodar, men i staden vert liggande intakte i påvente av framtidig metodeutvikling. Nye generasjonar arkeologar vil vonleg kunne realisere eit større og vidare kunnskaps-potensial enn det dagens metodar opnar for. Automatisk freda arkeologiske kulturminne som får liggje i fred utgjer ein særskild viktig kunnskapsbank for framtida.

Riksantikvaren er samd med klager i at gravminnet truleg vil verke negativt på både nydyrking og annan landbruksdrift ut over sjølve utstrekninga for kulturminnet med sikringssone. Likevel vurderer ikkje Riksantikvaren landbruksdrifta som viktig nok til å forsvare at gravminnet frå romersk jernalder blir fjerna.

Konklusjon

Klagen er ikkje teken til følge. Vestland fylkeskommune sitt vedtak av 27. mars d.å. står ved lag.

Avgjerda er endeleg og kan ikkje klagast vidare, jf. forvaltingslova § 28 tredje ledd, første punktum.

Helsing

Kaare Stang
seksjonssjef

Lars Erik Eibak Bru
fagdirektør

Brevet er elektronisk godkjent utan underskrift

Mottakarakar:
Vestland fylkeskommune
Rune Hovden